

לקמן בושׁי.

מתניתין:

כהן שהוא מקיף בקרסוליו, שברכיו עקומות לחוץ ועל ידי כן קרסוליו לפניו, וקרסוליו נוקשים זה לזה בשעת הילוכו.

ובארכובותיו, שרגליו למטה עקומות כלפי חוץ ומרוחקות זו מזו, ועל ידי כן ברכיו למעלה עקומות כלפי פנים ונוקשות זו לזו בעת הילוכו. ובעל הפיקין והעיקל, והמשנה מפרשת:

מח-א

איזהו העיקל?

כל שהוא מקיף פרסותיו, שכשהוא יושב ומחבר את כפות רגליו זו לזו, ואין ארכובותיו נושקות זו לזו, ואין ברכיו מתחברות זו לזו, שעקומות הן כלפי חוץ⁽²⁵⁾.

ובעל פיקה היינו שפיקה יוצא מגודלו, שיש לו חתיכת בשר [עגולה כעין "פיקה"] שיוצאת מאגודלו ביד או ברגל.

עקיבו יוצאה מאחוריו, שעקב רגלו בולט כלפי חוץ, ונראה כאילו השוק עומדת באמצע כף הרגל.

פרסותיו רחבות כשל אווז, שכף רגלו קצרה כשל אווז ואין ארכה יתר על רחבה.

אצבעותיו מורכבות זו על זו, בידיו או ברגליו.

או שאצבעותיו קלוטות, שמדובקות זו לזו. הרי אם הן מחוברות רק למעלה, עד הפרק האמצעי של האצבעות, כשר. ואם הן מחוברות למטה מן הפרק האמצעי, לצד הצפרניים, וחתכה, והפרידם זו מזו, כשר.

היתה בה בידו או ברגלו אצבע יתרת וחתכה, אם האצבע היתרת יש בה עצם פפול, שעתה הרי הוא מחוסר אבר. ואם לאו, שלא היה בה עצם, כשר, דאינה אלא תלתול בעלמא, והואיל וחתכה כשר.

יתר בידיו וברגליו יש ושש, שיש לו בכל יד ובכל רגל שש אצבעות. וביחד הם עשרים וארבע⁽²⁶⁾, בזה נחלקו תנאים.

רבי יהודה מכשיר, דאין זה מום. הואיל וכל מנין אצבעותיו שוין⁽²⁷⁾.

וחכמים פוסלים, דאף על פי שהם שווים שבכל אחת ואחת יש שש, מכל מקום הוי מום ופסול.

השולט בשתי ידיו, שיש לו כח בימינו כבשמאלו — רבי פוסל, דסבירא ליה שהוא שוה בשתייהן מחמת כחישותא דימין. וחכמים מכשירין, דסברי דשמאל בריאה ביותר, ואין זה מכח חלישות ימין.

גמרא:

כתיב: "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד".

25. איש מדון ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש שש עשרים וארבע

25. עיין חזו"א סי' כו ס"י שיש הבדל בין זה למקיש בקרסוליו.

27. רש"ש ותפא"י. ובפדה"ש להרמב"ם כתב

26. ונקט לישנא דקרא [שמאל ב' כא, כ] "ויהי

תנו רבנן: "שבר רגל", אין לי אלא שבר רגל. מניין לרבנות הקישו, שהוא מקיש בקרסוליו. והעיקל, שכשמחבר כפות רגליו אין ברכיו נוגעות זו בזו. והקילבן, שיש לו פיקה יוצאת מגודלו.

תלמוד לומר: "או שבר רגל", "או" קאתי לרבנות.

תנא: בעל הפיקין והשופנר.

אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: בעל הפיקין מהו? שיש לו כסתות הרבה, שהקרסול שלו גדול מאד⁽²⁸⁾.

שופנר מהו? שאין לו כסתות כל עיקר, שאין לו קרסול כלל.

שנינו במשנה: פיקה יוצא מגודלו, ועקיבו יוצא לאחוריו.

אמר רבי אלעזר: "עקיבו יוצא לאחוריו" היינו שוקן יוצא באמצע רגלו, שכף הרגל עומדת באמצע הרגל וחציה לפנים וחציה לאחור.

שנינו במשנה: פרסותיו רחבות כשל אווז.

אמר רב פפא: לא תימא דלא הוי מום אלא באופן דטריפה, שכף רגלו היא קצרה⁽²⁹⁾, ולא סדיקא, שאינה סדוקה בין האצבעות. אלא כיון דטריפה, כיון שכף רגלו קצרה, אף על גב דסדיקא, שהאצבעות פרודות זו מזו הוי מום.

שנינו במשנה: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו, או קלוטות.

תנו רבנן: "או שבר יד". אין לי אלא שבר יד. אצבעות מורכבות זו על גב זו או קלוטות למעלה מן הפרק והתבן. ולמעלה דהכא היינו לצד הצפורן כלמטה דמתניתין.

ופרכינן: והאמרת במתניתין חתכה בשר?

ומתריצינן: אלא הכי קאמר: או קלוטות למעלה מן הפרק ולא חתבן, מנין דפסול? תלמוד לומר "או שבר יד", "או" לרבנות הנך.

שנינו במשנה: היתה בו יתרת והתכה אם יש בה עצם פסול, ואם לא כשר.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ובנספרת על גב היר, הא דאצבע יתירה חשיבא אבר היינו דוקא כשעומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות, ונספרת עמהן, ואם לאו אינה פוסלת אם חתכה, אפילו אם יש בה עצם.

הדין הוא שכזית בשר מן המת מטמא באהל ובמגע ובמשא, ובפחות משיעור זה אינו מטמא באהל ולא במגע ובמשא.

ואילו בעצמות המת השיעור הוא: עצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא אבל באהל אינו מטמאה אלא אם היו בעצמות "רוב בנין" — רוב המבנה של עצמות הגוף, או

גרשום. ועיין תוד"ה בעל, פירוש נוסף מהעררך.

29. ע"פ אוצר לעזי רש"י.

דלרבי יהודה אפילו אם היה אצבע יתירה רק ביד אחת גם כן כשר].

28. עפ"י אוצר לעזי רש"י, וכך פירש רבינו

באהל נדוקא כשאין לה צפורן דהוי תרתי לגריעותא. אבל אם יש לה צפורן הוי אבר אפילו אינה נספרת, וכן אם נספרת אף על פי שאין לה צפורן, הוי אבר].

אמר רבי חנינא: עשו דבריהם כדברי נביאות, לא נתנו טעם לדבריהם, כנביאים שאין צריכין ליתן טעם לדבריהם לפי שגם בלא טעם שומעין להם. שהרי מזה נפשך: האי יתרת, אי אבר הוא, באהל נמי תטמא. ואי לאו אבר הוא, במגע ובמשא נמי לא ליטמי. ומדוע חילקו בין טומאת מגע ומשא לטומאת אהל?

ומתריצין: **אמר רב הונא בר מנחם, משמיה דרב אחא בריה דרב איקא: משום עצם כשעורה נגעו בה.** שאף אם אינה אבר הרי על כל פנים יש כאן עצם בגודל שעורה שזה השיעור לטמאות במגע ובמשא.

רב פפא אמר: הא דמטמאה במגע ובמשא, גזירה אצבע יתרת שאינה נספרת, אטו יתרת נספרת⁽³⁰⁾. **ופרכינן: אי הכי דגזרינן, אם כן אצבע שאינה נספרת — באהל נמי תטמא.** ומדוע לא גזרינן שתטמא באהל?

ומתריצין: להכי לא גזור רבנן שתטמא באהל, כי עבדו רבנן הכירא, כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים. דתרומה וקדשים שנטמאו דינם בשריפה. אבל בנטמאו בטומאה דרבנן אין שורפין אותם על טומאה זו, ולכן לא גזורו כאן על טומאת אהל כדי שיבחינו שטומאה זו אינה אלא מדרבנן.

“רוב מנין” — רוב מנין עצמות האיברים. כמו כן, שיעור “רובע הקב” של עצמות מטמא טומאת אהל.

שיעורים אלו הם בבשר, או בעצמות, אבל אבר שלם שיש בו עצם ומעט בשר אפילו פחות מכזית מטמא טומאת אהל.

תנו רבנן: אצבע יתירה שיש בה עצם, ויש עליה פחות מכזית בשר, אף על פי שאין בה צפורן, בכל זאת חשובה “אבר”. ומטמא במגע ובמשא ובאהל, דכיון דיש עליה דין אבר, מטמאה באהל אף שאין עליה כזית בשר.

ועולה למניין קכ”ה שאם לא היה על עצם האצבע יתירה בשר כלל אינה מטמאה באהל בפני עצמה אבל היא מצטרפת למנין קכ”ה עצמות האיברים, שהם רוב אברי האדם שיש בו רמ”ח עצמות אברים, ו”רוב מנין” מטמא באהל.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הא דחשיבא עצם האצבע יתירה כאבר לטמא באהל זה, דוקא בנספרת על גב היד.

אמר רב חסדא: דבר זה, רבינו הגדול — רב אמרו, המקום יהיה בעזרו! אצבע יתרת שיש בה עצם ואין בה צפורן, מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל!

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ובשאינה נספרת על גב היד מיירי רב, דאז אינה נחשבת לאבר ולכן אינה מטמאה

האדם ונחשב כאילו נברא בשר ועצם באויר שאינו בכלל טומאת אדם. חזו”א סי’ כו סי”ב.

30. אבל מעיקר הדין אינה מטמאה אפילו במגע ובמשא שכיון שאינה אבר אינה בכלל גופו של

אצבע יש ו' עצמות, הרי ארבעים ושמונה שחסרו. ויתר, שיש בו מאתים שמונים ואחד אברים, כגון אשה, שכל אשה יתרה על איש בחמשה אברים כדלקמן, ונבראת האשה הזאת כשהיא יתירה ד' אצבעות, שבכל יד ורגל יש לה אצבע נוספת, ובכל אצבע יש ו' עצמות הרי כ"ט יתירים, וכשנוסיפן על רמ"ח אברים הרי רע"ז⁽³⁴⁾.

כולן, כל אלו היתרים חשובין לאברים, והם עולין למנין קב"ה. ושמעין מהך ברייתא דאף דלהאי גברא שיש לו רפ"א אברים, ורובא דידיה הוה קמ"א. וכן גבי חסר שיש לו רק מאתים אברים ורובא דידיה הוה ק"א, מכל מקום רק קכ"ה חשיב רובא. וחידוש זה באה הברייתא הקודמת להשמיענו.

מאי טעמא?

זיל בתר רובא דאינשי, וברוב האנשים קכ"ה הוי רוב מנין⁽³⁵⁾.

תנן התם: רוב בנינו — רוב עצמות בנין גופו של מת, ורוב מנינו — רוב מנין עצמות אבריו של מת, אף על פי שאין בהן שיעור רובע הקב⁽³¹⁾ של עצמות, טמאין באהל.

תנו רבנן: איזהו רוב בנינו? שני שוקיים וירך אחד. והטעם דבהכי חשבין רוב בנין: הואיל ורוב גובהו בגדול, שזהו רוב הגובה באדם גדול [כלומר באדם רגיל שאבריו אינם קטנים ביחס לגופו], ללא הראש⁽³²⁾.

איזהו רוב מנינו — קב"ה⁽³³⁾.

אמר ליה רבינא לרבא: וכי תנא מנינא אתא לאשמעינן? דכיון דרמ"ח אברים יש באדם, פשיטא שרובא הוי קכ"ה.

אמר ליה: הא קא משמע לך, כדתניא: אדם חסר, שאין בו אלא מאתים אברים במקום מאתים ארבעים ושמונה, וכגון שנברא חסר בכל יד ורגל ב' אצבעות שהם שמונה, ובכל

העצמות יהיה מרוב הבנין או המנין. ולעומת זאת, רוב מנין או בנין, כשאין בו רובע קב עצמות, מטמא רק כשיש בו עצמות שלימות של רוב המנין או הבנין.

32. גירסא אחרת: הואיל ורוב בנינו בגודל — בגובה.

33. כגון ראשי אצבעות הידים והרגלים, וכיוצא בהם. ר"ב אהלות ב א.

34. וד' הנותרין, כתב רש"י: לא ידענא היכי מיתרמי. ועיין רבינו גרשום].

35. לכאורה הרי יש מחצה זכרים ומחצה נקבות ובאשה לא הוי קכ"ה רוב מנין? אלא שמצרפים

31. רוב הראשונים [הר"ש, הרמב"ם ועוד, וכן פירשה הר"ב], סוכרים שטומאת רובע קב עצמות אינה צריכה להיות דוקא מרוב בנינו או מרוב מנינו של המת, שהרי גם אם אין בהן שיעור רובע קב עצמות הן מטמאות, כמו ששינו במשנה, "ורוב בנינו ורוב מנינו של מת, אע"פ שאין בהם רובע, טמאים".

אבל התוס' בנזיר דף מט ב הבינו את המשנה שלא כדברי הר"ש והרמב"ם. ולפי דבריהם, גם רובע קב עצמות מטמא דוקא במקרה שמקורם של העצמות הוא מרוב הבנין או המנין. וסוכרים התוס', שהחידוש בשיעור של רובע עצמות הוא, שגם אם רובע הקב אינו מכיל עצמות שלימות, אלא חלקי עצמות בלבד, הרי הוא מטמא, ובלבד שמקורם של חלקי

ככל האברים שמטמאין בפני עצמן באהל, שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באהל". דבר השוח לכל אדם. [ואינו דומה לאצבע יתירה דלעיל, שעצם האצבע שוה בכל אדם].

אמר ליה אביי: הא דאמרת דהנך אינם שוים בכל אדם. תיקשי וכי באיש ליבא מאותם אברים?

והכתיב: "צירים אחזוני כצירי יולדה". שמע מינה דהם קיימים גם באיש.

ומתרצינן: הנך, צירי בשר הן. ואין בהם עצם ולא חשיב אבר שלם כשאין בו עצם.

ותו מקשינן: והכתיב: "אדני כמראה נחפכו צירי"?

ומתרצינן: הכי נמי צירי בשר.

הכי נמי מסתברא כדמתרצינן דהנך צירים לית בהו עצם, דאי לא תימא הכי, מאתים וארבעים ושמונה היכי משכחת לה? לא באיש ולא באשה?! דבאיש נמי יש יותר מרמ"ת. אלא שמע מינה דאין הצירין באדם נחשבים כיון דלית בהו עצם.

שנינו במשנה: יתר בידיו וברגליו שש ושש מה-ב עשרים וארבע, רבי יהודה מכשיר וחכמים פוסלים.

אמר רבי יצחק: ושניהם, רבי יהודה

אמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה בתלמידו של רבי ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך, בדקו ומצאו בה מאתים המישים ושנים אברים⁽³⁶⁾.

באו ושאלו את רבי ישמעאל: כמה אברים יש באדם? אמר להם: רמ"ח.

אמרו לו: והלא בדקנו ומצינו רנ"ב אברים? אמר להם: שמא באשה בדקתם? שהוסיף לה הכתוב, שני צירים ושני דלתות!

תניא רבי אלעזר אומר: כשם שצירים לבית כך צירים לאשה, שנאמר: "ותכרע ותלד כי נחפכו עליה ציריה", צירי דלתי בטנה⁽³⁷⁾.

רבי יהושע אומר: כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה, שנאמר: "כי לא סגר דלתי בטני"⁽³⁸⁾

רבי עקיבא אומר: כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה, שנאמר: "ויפתח את רחמה".

והוינן בה: לרבי עקיבא, קשיא הא דמנו תלמידי רבי ישמעאל ומצאו רנ"ב, ולרבי עקיבא הוה רנ"ג.

ומתרצינן: דלמא אידי דזוטרא המפתח של אשה אתמוחי מתמח נימוח מחמת שליקה, ולכן לא מצאוהו.

אמר רב: וכולן, כל הנך חמשה אברים שיתרים באשה, אין מטמאין באהל המת,

האברים שלה.

37. רש"י שם.

38. שיצאתי ממנו, רש"י איוב.

את האיילוניות למחצה הזכרים, שלהם אין האברים הנוספים של אשה. ראשית בכורים.

36. בספר בן יהוידע כתב: נראה שגזירת מלך היתה שגזר עליהם שהם ישלקו אותה, ולפי דרכם רצו ללמוד דבר לענין הלכה, שמנו את